statných článků téměř v každém čísle »Rozhledy hospodářské«, ve kterých Gruber kriticky a objektivně referoval o všech událostech v oboru hospodářském v tuzemsku a v cizině. Tyto rozhledy podávají přehled našeho hospodářského vývoje v posledních 30 letech, v nich projevoval Gruber velmi nelíčeně své názory, takže zde nejlépe lze seznati jeho stanovisko k aktuelním otázkám.

Tak jako při vydávání »Obzoru Národohosp.« osvědčil Gruber i v mnohých jiných věcech svůj organisační talent. Byl spoluzakladatelem a dlouholetým předsedou »České společnosti národohospodářské«, stál při založení »Národohospodářského ústavu při České akademii věd a umění«, jehož generálním sekretářem byl až do r. 1919 a jehož činnosti dal základní směrnice. Byl dále po několik roků jednatelem »Českého učení pro vědy politické«.

Po převratu nejsa příslušníkem žádné politické strany nemohl se Gruber zprvu aktivně súčastniti budování našeho státu. Teprve v úřednickém ministerstvu stal se ministrem sociální péče a v tomto úřadě podařilo se mu záhy uvésti v systém naši sociální politiku, brzditi překotné novoty v zákonodárství a působiti k uklidnění sociálních rozporů. Stal se pak předsedou »Sociálního ústavu«, zasloužil se v mnohém o zdar mezinárodního sjezdu sociální politiky a měl připravenu řadu plánů pro další činnost ústavu. Do jeho organisační činnosti spadá též řízení »Kursů diplomatických a konsulárních« a úsilí o zřízení vyššího učení novinářského, pro které vypracoval úplný plán, avšak k jehož zřízení pro nepochopení na některých místech nedošlo.

Nemohli jsme než podati stručný přehled činnosti Grubovy, který však ukazuje, jak ohromná byla přímo práce tohoto nenáročného člověka, který neznal pro sebe oddechu. Teprve podrobný životopis přinese přehled a ocenění jeho veliké činnosti literární, přednáškové, organisační a učitelské. Gruber zanechal po sobě tolik pracovních výkonů, jako málokdo jiný. Odešel přímo od pracovního stolu, hodinu před záchvatem mrtvice pracoval ještě na své poslední věci »O krupobitním pojištění«, mnoho prací zůstalo nedokončených a mnoho ještě připravoval.

Jeho práce, která všude zanechala hluboké stopy, jeho přímá, mužná a poctivá povaha, jeho ušlechtilé srdce zaručily mu památku u všech čsl. právníků a také v široké veřejnosti naší vůbec. Dr. Ant. Basch.

J. U. C. KAREL POŠVA:

Exceptio plurium concumbentium.

Pokus o ethické a sociální zhodnocení význačných způsobů řešení této otázky.

Úvod.

»Mater certa, pater incertus« — smutná počáteční scenerie nesčetných truchloher dětského mučednictví, donutila zákonodárce i denní život soudní zabývati se otázkou, koho pokládati za zploditele dítěte nemanželského v případě, že k dobrovolnému uznání nemanželského otcovství nedošlo.

Problém řešen a vyřešen nejpohodlněji dřívějším zněním článku **340** zákoníku Napoleonova: legální ochranou anonymity a nezodpovědnosti nemanželských otců. Pátrati po otcovství zásadně bylo zakázáno s jedinou výjimkou pro případ únosu, jehož doba souvisela s dobou početí — tu pouze mohl býti prohlášen únosce za otce dítěte na žádost stran interesovaných.

Zajímavý odlesk diktátorské éry i v právu soukromém — vojensky břitké rozluštění nesnadné otázky. Již za revoluce zakázal sice konvent zákonem ze 14. brumairu druhého roku revolučního pátrati po otci nemanželském; týž sbor zákonodárný dal však dětem nemanželským proti jejich zploditeli — uznal-li je tento dobrovolně — všechna práva dětí manželských, při čemž pojem dobrovolného uznání vykládán byl v jejich prospěch co nejšíře.

Léon Giraud domnívá se (— podle připomínky Planiolovy, Traité élémentaire, svazek I., str. 494, vydání páté —), že první konsul, stejně tvrdý a brutální k dětem nemanželským jako k ženám, měl osobní vliv na stylisaci proslulého článku 340; vždyť prý teprve postupem přípravných prací zákoníku Napoleonova z textu komisí odhlasovaného »La loi n'admet pas la recherche de la paternité non avouée« — poslední dvě slůvka, tak významná a tolik výjimek umožňující, v konečné úpravě záhadným způsobem zmizela.

Ponecháním některých alespoň důsledků dobrovolného uznání otcovství Code civil nezradil sice úplně dědictví velkého převratu, ba stal se dokonce předchůdcem pokrokového zákonodárství švýcarského, přílišná však důvěra v kavalírství nemanželských otců neodčinila plně škody neblahého článku 340.

Osudné ono ustanovení zvýšilo lehkomyslnost mužů v životě pohlavním, poskytlo jim výsadu, nelekati se závazků budoucnosti, vybídlo ženy vyhledávati rafinované prostředky jak zbaviti se následků styků sexuelních a dítě — pokud vůbec na svět přišlo — vydáno bylo v nebezpečí hladu, bídy a matčina zoufalství.

Mravnosti úprava ta neprospěla, francouzskou populaci ohrozila, dítěti — a v něm budoucím generacím — krutě dala odpykati skvělou stručnost líbivé právní sentence, přejaté — vlivem výbojů napoleonských — zákonodárstvím italským, holandským a belgickým, později i srbským a rumunským.

Tu všude přísnost její časem musila býti zmírňována a ve Francii — jak Planiol živě líčí — v druhé polovici minulého století proti článku 340 vzniklo velmi prudké protestní hnutí, kdy (— jistě na základě zkušeností let minulých —) na obranu dětí nemanželských otcem neuznaných ozvaly se hlasy nejen právníků, nýbrž i spisovatelů, filosofů a národních hospodářů.

V prosinci roku 1883 zamítl sice senát opravný návrh Rivetův, i později marně opakovaný, konečně však přece zákon z 16. XI. 1912 nahradil článek tolik kritisovaný a prolomil řadou výjimek neúprosnost zásady původně tu vyslovené.

Podle této korektury nemanželské otcovství může býti soudně uznáno nejen v případě únosu v době pravděpodobného zplození, nýbrž i v případě násilí v tomto období; dále, byla-li žena svedena způsobem lstivým nebo zneužitím moci; slíbil-li muž písemně manželství nebo zasnoubení; přiznal-li se písemně a nedvojsmyslně (un aveu non équivoque) k otcovství; žili-li otec a matka dítěte v konkubinátu všeobecně známém v době kritické; a konečně, jestliže domnělý otec již jakoby z otcovské povinnosti (en qualité de père) staral se o dítě nebo přispíval na jeho výživu a výchovu.

Žaloba o uznání otcovství pro kterýkoli z těchto důvodů přísluší pouze dítěti; v době nezletilosti jeho, jen matka má právo zahájiti za ně spor; jestliže nedošlo k uznání mateřství (à défaut de reconnaissance par la mère), dále zemřela-li matka, byla-li zbavena svéprávn-

nosti nebo je-li nepřítomna, spor jménem dítěte zahajuje poručník.

Námitkou nemožnosti zplození exceptione plurium concumbentium nebo námitkou matčina života neřestného (— o posledních dvou excepcích bude ještě učiněna zmínka —) s úspěchem lze čeliti žalobě paternitní.

V státech, jejichž právo soukromé nepodlehlo přímému vlivu francouzského zákoníka, ne teprve pod dojmem trpkých zkušeností, nýbrž již od první formy moderního úsilí kodifikačního projevuje se v zákonících tendence, nezakrývati nemanželského otce nemístnou rouškou shovívavého milosrdenství, pokusiti se naopak zjistiti ho — nehlásí-li se sám — a donutiti alespoň k minimu povinností zploditelských, k splnění zákonem uloženého závazku.

Podobně jako francouzské reformě z roku 1912 i starším mimofrancouzským dílům kodifikačním zjištění možnosti musilo stačiti, kde podle dosavadního stavu vědy lékařské vyloučen důkaz jistoty; nebylo však výpočtem stanoveno, v kterých konkretních případech žalobu paternitní lze podati, nýbrž tam, kde nedošlo k doznání af již před soudem, af mimosoudně — konstruována domněnka jediná, opírající se o řádně provedený důkaz soulože v určité době před porodem.

Délka této doby ve všech zákonících není vymezena stejně; favor iuris však vzhledem k matce a dítěti ohraničuje zmíněné období šíře než poznatky lékařských odborníků. Obcoval-li s matkou v době kritické — jak ve sporu o důkaz otcovství obecnými prostředky průvodními musí se dokázati — jediný muž a nebyla-li dokázána nemožnost zplození z této soulože, jistě je spravedlivo hleděti na tohoto muže jako na otce dítěte a v zájmu lidskosti i mravnosti je úkolem zákonodárcovým, děti z tohoto styku zrozené přiblížiti pokud možno nejvíce právnímu postavení dětí manželských.

Koho však pokládati za otce dítěte nemanželského v případě, že konkumbentů v době kritické bylo více? Lze tu vůbec někoho ze souložitelů matčiných s úspěchem stíhati žalobou o uznání otcovství? Lze označiti některého konkumbenta se všemi důsledky za zploditele dítěte? Jsou ethicky a sociálně zdůvodněny také u těchto osob povinnosti »otcovské, při nejmenším povinnost vyživovací?

V různých zákonodárstvích i v theorii odpověď na tyto otázky zní různě. Pokusím se poukázati na světla i stíny význačných způsobů řešení tohoto problému a naznačiti, které z nich nejlépe by snad odpovídalo jak požadavkům ethiky vzhledem k všem třem zúčastněným stranám, tak mravnímu i hmotnému zájmu strany nejslabší a ochrany nejvíce vyžadující, — dítěte.

Přehled úpravy de lege lata.

Podle převládajícího theoretického i praktického výkladu našeho práva občanského (srv. Stubenrauch § 163), bylo-li souložitelů v době kritické více, domněnka svědčí proti každému z nich a dítě nemanželské, po případě jeho zákonný zástupce, mají právo volby, koho z nich stíhati žalobou paternitní. (Stejné stanovisko hájeno i v zaniklém právu badenském.)

Podle práva švýcarského (čl. **314**) a německého (§ 1717), podle práva francouzského a hollandského a podle osnovy uherského občanského zákoníka, bylo-li souložitelů v době kritické více (— un commerce avec un autre individu pendant la période légale de conception —) každý z nich má exceptionem plurium concumbentium (Einrede des Umganges mit Mehreren) proti žalobě o uznání otcovství. V právu švýcarském exceptio plurium je ulehčena článkem **315**, stanovícím, že žalobu paternitní lze zamítnouti, vedla-li matka v době kritické »einen unzüchtigen Lebenswandel«. (V zákonodárstvích jednotlivých kantonů známy byly dříve velmi rozmanité modifikace této námitky; tak námitka řemeslného provádění prostituce a excepce předcházejících již porodů nemanželských; srv. Huber, Schweizerisches Privatrecht). Právo francouzské obdobně jako právo švýcarské stanoví: »L'action en reconnaissance de paternité ne sera pas recevable, s'il est établi, que pendant la période légale de conception, la mère était d'une inconduite notoire« —; námitku téhož druhu znalo právo pruské (říšský zákoník německý ji nepřejal —) a dodnes excepce tato vyskytuje se i v právu uherském, tedy též na značné části území naší republiky. (»Obcovala-li matka v kritickej dobe pohlavne aj s druhým, tým sa domnienka nemanželského otcovstva ešte nezvráti. Jedine také nemanželské dieťa nemôže žiadať alimenty od nemanželského otca, jehož matka viedla v dobe počatia toho dieťata život oplzlý, čím treba rozumieť menovite prostitúciu prevodzovanú po živnostensky«. Fajnor-Záturecký, Nástin II., 420).

Jak exceptio plurium, tak námitka necudného života matčina v době kritické, platí — podle Roučka (»Otcovství a manželský nebo nemanželský původ dítěte«, Právník, roč. 63) — i pro právo belgické a portugalské.

Podle práva dánského a norského (srv. Právo rodinné, Návrh subkomitétu pro revisi o. z.) a podle řady zaniklých práv (tak saského, duryňského, mecklenburského) všichni souložitelé v době kritické ručí solidárně.

Solidární ručení konkumbentů i pro právo rakouské vyvozoval Wildner (podle Stubenraucha), kdežto Unger naopak na základě platného práva rakouského osamoceně hájil přípustnost excepce (srv. jeho úvahu »Exceptio plurium concumbentium« v Ger. Z. 1857).

Řešení »rakouské«.

Hodnotíme-li ethicky právě uvedená stanoviska jednotlivých řádů právních, nejméně dovedeme se nadchnouti pro názor práva rakouského. Řešení »rakouské« může nám býti odstrašujícím dokladem, jak daleko bývá někdy od práva k morálce!

Nikdo jistě neprohlásí za mravné a spravedlivé, že jediný z více konkumbentů plně a sám má nésti odpovědnost za pohlavní styk v době kritické, když tehdy právě souložitelů byla řada. Poručníkem dítěte po matčině návodu vyvolený »snímá hříchy« za druhé — že matka neurčí onu osobu, u níž předpoklad otcovství dítěte byl by nejpravděpodobnější, je jasné. Matka hledati bude dítěti tatínka zajisté nejbohatšího, zákon sankcionuje možnost hnusného vyděračství a umožňuje ženě kvalit druhořadých vypočítavě zneužívati mateřství. Jistě právem nazývá Unger řešení »rakouské« »Praemium für die Lasterhaftigkeit der Mutter«.

Než nejen muž, ani žádná řádná žena nemůže býti spokojena s »rakouským« řešením. Podle špatných soudívá se i o dobrých: jak snadno je praneřovati jako vyděračnou podvodnici každičkou matku nemanželskou, i onu, jež z důvodů mnohdy ethičtějších než mnohé spojení manželské jedinému muži se vzdala a zcela právem

domáhá se na otci svého dítěte plnění závazků zákonných!

A prospěch dítěte! Co ono pomyslí si jednou o matce, až bude mu prozrazeno, jak účelem jeho prospěchu posvěceny byly prostředky nemravné a zištné.

A není věru nemístna ani poznámka Roučkova, co v případě, že otec z více souložitelů dnes vyvolený, zítra zchudne anebo zmizí beze stopy. Nikde v zákoně nenalezli bychom odůvodnění názoru Zeillerova (Commentar über das allg. bürg. Gesetzbuch, § 163), že v případě neschopnosti placení osoby vyvolené lze vyvoliti jiného. Zdánlivá naděje dítěte na poměrně nejlépe zajištěnou alimentaci rozplyne se jako mýdlová bublina a osudu dítěte rozvírá se perspektiva nejžalostnější.

Zájmy všech tří interesovaných souhlasně odsuzují methodu rakouskou.

Kterou tedy cestou jíti?

Exceptio plurium concumbentium.

Stanovisko »rakouské« kritisováno bývá právem hlavně proto, že pouze jediného muže podle podezřele libovolného výběru ženina určuje za povinovaného k závazkům otcovství, ačkoli v době kritické souložilo se ženou mužů více.

Právo švýcarské a německé, aby znemožnily odporné útoky ženské vypočítavosti a aby odsoudily styk žen s více muži, zásadně dávají právo každému ze souložitelů vědoucímu o svých společnících odraziti žalobu paternitní exceptione plurium vel constupratorum. Stejně i francouzský zákon z roku **1912.**

Německé právo stylisací velmi širokou zachází tu poněkud daleko, »pedanticky«, jak vhodně poznamenává Kohler; »als Vater des unehelichen Kindes im Sinne der §§ 1708 bis 1716 gilt, wer der Mutter innerhalb der Empfängniszeit beigewohnt hat, es sei denn, dass auch ein Anderer ihr innerhalb dieser Zeit beigewohnt hat (§ 1717 n. o. zákoníka). Jak výslovně stanoví další věta téhož paragrafu, nelze ovšem namítati takový případ soulože, kdy okolnosti vylučují možnost, že by matka byla počala z tohoto právě styku pohlavního — tak obcovala-li na př. matka s osobou jinou, když byla již těhotna. Také dobrovolné uznání otcovství hned po narození dítěte »in einer öffentlichen Urkunde« učiněné, vylučuje (podle § **1718**) přípustnost excepce.

Formulace námitky více souložitelů v právu francouzském obdobno je formulaci německé; právo švýcarské vyřešilo otázku případněji a lidštěji.

Diese Vermuthung (der Vaterschaft) fällt jedoch weg, sobald Tatsachen nachgewiesen werden, die erhebliche Zweifel über die Vaterschaft des Beklagten rechtfertigen« (čl. 314). Článek **315,** dříve již uváděný, námitkou nepřestného života matčina v době kritické »uspořuje« — podle Roučka — důkaz určitých jiných souložitelů.«

Jak z citovaného čl. **314** vysvítá, pochybnost otcovství v případě více souložitelů v právu švýcarském musí býti důvodná; soudci je umožněno nepokládati excepci za dostačující, i když snad jeden případ soulože s osobou jinou než za otce označovanou, v době kritické byl dokázán, jestliže poměr ženy k žalovanému domnělému zploditeli dítěte byl takřka manželský (žili-li spolu v společné domácnosti a podobně). Lze tu totiž, jak přesvědčivě vykládá Kohler, (Lehrbuch des bürg. Rechtes, III.) hleděti na dokázaný ojedinělý případ soulože s osobou jinou jako na obdobu cizoložství; důkaz cizoložství manželčina však k vyvrácení praesumpce manželova otcovství jak známo nestačí.

Právě uvedenému liberálnímu výkladu článku 314 brániti bude ovšem velmi často možnost námitky necudného života matčina v době kritické (článek **315**). Poznámky návrhu práva rodinného pro revisi našeho občanského zákoníka pokládají sice zmíněnou námitku za užší než exceptio plurium, leč správně věru bylo poukázáno na karlovarském sjezdu německých právníků (srv. protokoly sjezdu Erster deutscher Juristentag in der Čechoslovakei, Verhandlungen, 1923), že námitka v znění švýcarského článku **315** nepostihuje pouze (jak tomu chtěl subkomitét pro právo rodinné a jak výslovně uvádí § 215 uherské osnovy) těch případů, kdy matka řemeslně provozuje prostituci. Dr. Weis z Chebu, přesvědčivě upozornil na karlovarském kongresu, že excepce »wenn die Mutter einen unzüchtigen Lebenswandel führt — umožňuje zprostiti souložitele i tehdy, když s jistotou lze pokládati ho za otce.

Exceptio plurium je mi sympatická potud, že vychází z názoru neposuzujícího s farizejským rozhořčením stejně zle a odmítavě každý pohlavní styk mimomanželský — v důsledku nelidského předsudku, který vytvořil se ve středověku a jehož vlivům dodnes podléhá většina evropských zákoníků, čestnou výjimkou práva švýcarského.

Dívka, jež vzdá se svému ženichu před odchodem jeho do války, žena, jež obětuje své panenství milenci souchotináři, jemuž lékař prorokuje krátký jen čas radosti ze života, neprávem jistě souzeny jsou tak příkře a nelítostně jako pouliční poběhlice nabízející se každému, kdo přijde ...

(Jak spravedlivěji než právo naše vyciťuje tento rozdíl zákoník švýcarský! Jak moudře hojiti dovede nezaviněné rány osudu! »Jestliže si rodiče dítěte slíbili manželství a sňatek stal se nemožný následkem smrti nebo následkem nezpůsobilosti k manželství některého ze snoubenců, může soudce na žádost druhého snoubence nebo dítěte prohlásiti je za manželské«. [Čl. 260.] »Prohlášením za manželské stanou se dítě i jeho potomci v poměru k otci, matce i k jejich příbuzenstvu rovnými příbuzným manželským.« [Čl. 263.] [Citováno podle překladu Svobodova.]).

Již v právu pandektním, jehož dítkem právě je excepce, hájeno bylo řadou theoretiků, že poměr mezi otcem a dítětem nemanželským není poměr zločince k oběti činu, jak hlásal na př. Pucht a, nýbrž poměr příbuzenský, ohlas krve se opírající svatá povinnost. Mateřství manželské i nemanželské nejsou si tak vzdáleny jak středověku se zdálo, otec nemanželský vázán je povinnostmi k svému dítěti jako zploditel manželský a právem obdoby mezi těmito vztahy tak jako otec manželský čeliti může praesumpci pater est quem nuptiae demonstrant«, určitým důkazem, určitou námitkou, tak prý i domnělý zploditel nemanželský z tohoto důvodu má právo na exceptionem plurium. (Názorně o této thesi obzvláště v pandektech Brinzových.)

Argumentace tato není ovšem bezvadná; manželský zploditel proti právní domněnce může se uchrániti pouze důkazem nemožnosti zplození, kdežto exceptio plurium má ráz podstatně jiný; »nevyvrací se jí možnost, že otcem je právě ten z konkumbentů, proti němuž žaloba na uznání otcovství směřuje« (Svoboda, »Rodinné právo«). »Právní domněnka« — jak praví Krainz — »může býti vyvrácena pouze skutečným důkazem opaku«.

Podívejme se však na excepci ne se stanoviska juristického zdůvodnění, nýbrž s hlediska ethiky.

Jak jsme již konstatovali, nemanželské matce pouze jedinému muži se oddavší, exceptio plurium jest jen na prospěch, odlišujíc ji od žen, proti nimž excepce s úspěchem může býti užito.

Potud mravní hodnota její, prakticky přinášející nám důležité dělítko dvou hlavních kategorií dětí nemanželských, jedněch, jimž zákon cestou praesumpce více méně pravděpodobně zjistil otce a druhých, kde vztah matčina konkumbenta k dítěti může býti jen zcela jiné povahy než vztah otce k dítěti manželskému.

Jasno je, že v kategorii první rozlišovati musíme opětně případy, kdy dobrovolné uznání otcovství nebo jiné skutečnosti zákonem na roveň mu postavené (srv. citovaný již čl. 260 švýc. zák.) poskytují de lege ferenda spravedlivý podklad pro požadavek rovnoprávnosti takového dítěte s manželským od případů, kdy vzhledem k odmítavému stanovisku otcovu (— ačkoli působivá námitka proti praesumpci uvedena nebyla —) požadovati možno pro dítě pouze právo na alimentaci nebo určitě modifikované právo dědické; sporno bude, lze-li vůbec jaká práva poskytnouti dítěti vůči konkumbentům matčiným, jestliže v době kritické bylo jich více a je-li vyloučeno označiti s určitostí někoho z nich za ploditele dítěte.

Exceptio v pojetí nauky práva obecného i v pojetí německém, švýcarském a francouzském, zodpovídá tuto otázku záporně. A tu právě objevují se nám stinné stránky námitky více souložitelů; popříti je znamenalo by zkreslovati skutečný stav věci a byť bychom příkře neodsuzovali excepci jako zaostalý krok zpět, k důsledkům jejím musíme postaviti se kriticky.

Pokusil jsem se již vylíčiti ethickou výhodu excepce pro ženu. Přináší však i mužům prospěch mravní? Zajisté naopak. Hmotně — pravda — poskytuje jim významně plus, zbavujíc je v případě pochybnosti otcovství jakékoli odpovědnosti — dovoluje trhati vábivé ovoce tělesných rozkoší a v stínu práva unikati bez závazků — mravně však tato »generální amnestie« mužům neposlouží.

Záštita její naučí je vyhledávati takové ženy, proti jejichž dětem excepce bude jim zbraní pohodlnou a legální; dvojí morálka, jedna pro muže, druhá pro ženy, bude triumfovat.

Bezzávazné zůstane mužské mnohoženství, zatím co matka, jež provinila se současným stykem s více muži, nebude míti práva, žádati od nich ani náhradu nákladů těhotenství ani příspěvků na výživu dítěte. A ubohé děcko, u koho ono dovolá se ochrany? Bude potrestáno za hřích matčin samo nejvíce, nevinné, ponese na svém čele znamení hanby a příspěvku na výživu neposkytne mu nikdo. Vydáno bude na milost a nemilost nejkrutějšímu osudu a převezme-li snad sociální péče plně a nezištně starost o ně, zda nevyčte se mu jednou (bude-li bankéřem této péče stát), že zatím co »otcové« jeho, kolik jich po světě běhá, o ně se nestarali a jeho nezaopatřili, z cizích peněz bylo vyživeno na újmu poctivých rodičů, kteří v potu tváří dost se mají co starati o děti svoje.

Žádné iluse, že nevyskytnou se lidé, kteří podobně vytýkati budou dítěti jeho původ a hlavně milost, které se mu od společnosti dostalo.

Dítě bude trpět, »otcové« nezodpovědní budou zbaveni úplně všech starostí, výtky »rakouskému« řešení činěné, znovu se objeví.

Je zásluhou subkomitétu pro právo rodinné, že alespoň s počátku se snažil vnésti do nového zákoníka československého spravedlivější způsob řešení těžké této otázky,

řešení »severské«.

Jak z důvodové zprávy návrhu zmíněného subkomitétu cituji, »přehlížejíc úpravu této otázky v cizích zákonodárstvích byla komise nejvíce zaujata vzorem, jejž jí poskytly zákony států skandinávských a to norský zákon ze dne 10. dubna 1915 a švédský zákon ze dne 14. června 1917 jakož i dánský zákon ze dne 27. května 1908«. V těchto zákonech, »třebas v podrobnostech značně se rozcházejí«, sledován je »podobný účel, jaký tanul na mysli komisi, totiž zajistiti pokud možno vydatnou ochranu nemanželského dítěte, jež v žádném případě nemá trpěti za jednání rodičů«.

Methoda v severském právu použitá, solidární závazek k alimentační povinnosti pro všechny konkumbenty matčiny v době kritické, známa byla — jak jsem již dříve poznamenal — řadě zaniklých německých práv partikulárních a budiž dodáno, že také části theorie práva obecného.

Tam ovšem solidární ručení konkumbentů bylo logickým důsledkem deliktního pojetí poměru mezi otcem a dítětem nemanželským; zajímavo je, že konstrukci tu hájiti musili její přívrženci, jako Windscheid, proti podezření, jakoby v zplození dítěte právě viděla zločin nemanželským otcem na dítěti spáchaný. Vykládali mnozí, že ne v zplození děcka, nýbrž v smilstvu, jehož plodem dítě bylo, dlužno spatřovati trestný čin; ani tak nemohu nadchnouti se pro tuto koncepci domnívaje se, že k jejímu závěru, k solidaritě závazků všech souložitelů v době kritické, lze dospěti i bez fikce trestného činu.

Pramen nároku dítěte proti konkumbentům matčiným spatřuji v mravní odpovědnosti každého jedince za život pohlavní; konkumbenti, kteří ve většině případů neřestnost života matčina podporovali, právem jsou postihováni povinností, nahraditi alespoň částečně dítěti, že otec je nezjistitelný.

Srovnáme-li jednotlivé způsoby řešení našeho problému, musíme doznati, že řešení skandinávské je nejblíže jak mravnosti tak právu.

Zajišťuje i v případě pochybného otcovství odpovědnost mužů za život pohlavní odvracejíc je od obvyklé lehkomyslnosti; čelí ženskému vyděračství a rozdílnou úpravou práv dítěte matky života neřestného rozlišuje správně dva druhy matek nemanželských; ani ono dítě však, jehož otce nelze zjistiti, nevydává pro matčin hřích v nebezpečí bídy.

Ani tato úprava nedovede ovšem takovémuto dítěti dáti otce; konkumbenti matčini jsou pouhými přispívateli na jeho výživu a výchovu, solidárně garantujícími alespoň finanční část starosti o dítě bez tatínka.

Alimentační kvoty konkumbentů řídily by se majetkovými jejich poměry, jeden proti druhému měl by regres; soudy poručenské ovšem i po zajištění přispívatelských povinností pilně by musily dozírati na mravní i hmotné blaho svých svěřenců, aby příspěvků na ně odváděných pro ně se užívalo, aby i toto řešení matčinou zištností nenabylo stínů.

Poznamenal jsem již, že subkomitét pro právo rodinné revidovaného našeho občanského zákoníka hodlal nejprve jíti těmito cestami v důsledku oprávněné snahy radikálně zlepšiti postavení dětí nemanželských; právo švýcarské a zákony skandinávské byly jistě vzory dobrými. Nelze jistě než upřímně litovati, že konečný vý-

sledek (definitivní návrh subkomitétu) zůstal za prvním předsevzetím; v otázce dětí nemanželských vůbec v podstatných otázkách status quo ante byl zachován a nezměněno ani neudržitelné a nehajitelné právo volby otce nemanželského v případě více konkumbentů v době kritické.

Definitivní znění zrevidovaného občanského zákoníku napraví snad ústup majority subkomitétu; kdežto však celkové úpravě poměrů dětí nemanželských směrnici měl by udávati vzor zákoníka švýcarského, nezacházejícího v nerozumném radikalismu příliš daleko, rozšiřujícího však přece podstatně — proti zákonům jiným — práva dětí nemanželských, ba připouštějícího i za okolností zvláštní shovívavosti zákona hodných prohlášení dětí nemanželských za manželské a včlenění jejich do rodiny zploditelovy (srv. dříve cit. čl. 260 a 263 šv. z.), pokud jde o nemanželské děti ženy, jež v kritické době souložila s více muži, odchylkou od švýcarského příkladu podle prvních intencí komise mělo by býti převzato řešení skandinávské.

Tímto sloučením význačných prvků práva švýcarského snad nejspravedlivěji vyřešena by byla de lege ferenda bolestná otázka dětí nemanželských.

Proti navrhované solidaritě souložitelů tvrzeno bylo sice — podle důvodové zprávy subkomitétu — že vzory cizího zákonodárství, o nichž výše stala se zmínka, nehodí se dobře na naše poměry, odpovídajíce zcela jiné situaci hoospodářské i sociální. Poměry států zemědělských s obyvatelstvem pevně usazeným v uzavřených okresech, nelze prý srovnati s našimi, kde obyvatelstvo převážně se věnující výrobě průmyslové, je ve stálém pohybu.

Zjištění, že někdo je skutečným otcem dítěte, bude prý vždy obtížné a všechny pochybnosti sotva budou moci býti odstraněny.

Z uvedeného zdálo by se, že obava před obtížemi praxe nejdůrazněji zahovořila proti skandinávskému řešení; sympatické přijetí severských ustanovení na kongresu německých právníků v Karlových Varech a živě tam uplatňovaný odpor proti excepci plurium i proti námitce nepřestného života matčina, svědčí zajímavě, že praktikové s řešením skandinávským ochotně by se smířili.

Daleko více než námitky rázu praktického působilo asi zvykové nazírání theoretické, vylučující možnost více »otců«; »uznati několik mužů za otce dítěte znamená rozvrátiti celou soustavu dosavadního práva« výstižně se přiznává zpráva důvodová.

Rozvratem ovšem láska k tradici tituluje reformu každého druhu, i nejúčelnější, i nejmravnější.

Rozhodnutí nejvyššího soudu.

Byla-li působnost vyrovnání úmluvou stran potvrzenou vyrovnávacím soudem učiněna závislou na právoplatnosti schvalovacího usnesení tím, že první splátka na vyrovnací kvotu má se státi splatnou až po právoplatném potvrzení a právoplatnost jeho nastala až po 19. květnu 1923, pak účinnost čl. III. zákona ze 26. dubna 1923 č. 99 sb. vztahuje se i na toto dříve docílené narovnání.

(Rozhodnutí nejvyššího soudu z 5. listopadu 1924 Rv I. 1168/24. Obchodní soud v Praze Ck V. 21/24.)

Nejvyšší soud změnil rozsudek soudu odvolacího první stolici potvrzující a uznal právem, že je žalovaná povinna zaplatiti žalobkyni celou zažalovanou pohledávku s přísl. Důvody:

Je nesporno, že během řízení vyrovnávacího, zahájeného o jmění žalovaného bylo dne 3. února 1923 mezi věřiteli a dlužníci uzavřeno vyrovnání, jímž se dlužnice zavázala zaplatiti věřitelům 33⅓% jejich pohledávek a to první splátku do 30 dnů po právoplatném potvrzení vyrovnání druhou za 6 měsíců na to, třetí za dalších 6 měsíců a čtvrtou obnášející 7½% opět za 6 měsíců po splátce třetí.

Toto vyrovnání bylo potvrzeno usnesením vyrovnávacího soudu z 20. března 1923. Vykonatelnost tohoto usnesení byla však úmluvou stran oddálena až do právoplatného potvrzení vyrovnání, čímž byla proveditelnost a vykonatelnost potvrzeného vyrovnání, která by jinak byla nastala ihned, odložena (§ 524 c. řs. a § 63 vyr. řádu) do rozhodnutí vrchního zemského soudu v Praze, jako soudu rekursního, což se stalo až 30. května 1923.

Podle plenárního usnesení z 21. října 1924 čís. pres. 641/24 nepůsobí sice čl. III. zákona ze 26. dubna 1923 č. 99 ř. z. zpět na vyrovnání, jež před 19. květnem 1923 byla potvrzena, když však, jako v tomto případě, působnost vyrovnání úmluvou stran potvrzenou vyrovnávacím soudem byla učiněna závislou na právoplatnosti usnesení vyrovnání stvrdivšího, dlužno vztahovati účinnost zákona toho i na toto vyrovnání.

Podle § 57 cís. nař. z 10. prosince 1924 č. 337 ř. z. doplněného čl. III. zákona ze 26. dubna 1923 č. 99 sb. pozbývá dlužník, nesplnil-li včas a plně potvrzeného vyrovnání slevy, jakož i jiných výhod, jemu vyrovnáním poskytnutých.

Podle zjištění prvého soudu začala první platební lhůta vyrovnáním stanovená dnem 3. července 1923. Žalovaná strana zaplatila, jak nesporno, první splátku 3453·64 Kč dne 23. července 1923 a druhou penízem 3463·64 Kč dne 24. února 1924 tuto tedy opožděně.

Podle novelisovaného znění § 57 vyr. řádu pozbyla dlužnice tímto prodlením v zaplacení druhé splátky výhod z vyrovnání plynoucích a sice jak slevy, tak i nároku na splácení dluhu ve lhůtách.

Jest tudíž dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci odůvodněn, a nárok žalobkyně na okamžité zaplacení celého nedoplatku pohledávky, jak byl v omezené žalobní prosbě uplatněn, po právu.

Bylo proto dovolání vyhověti. Dr. Kasper.

Bylo-li manželství rozvedeno až za platnosti rozlukového zákona, lze rozluku povoliti k pouhé žádosti jednoho manžela **jen se svolením** manžela druhého, třeba již od rozvodu uplynula tři léta, neboť uplynutí tříleté lhůty má tu význam jen pro otázku, je-li tu skutečně odpor **nepřekonatelný.**

(Rozhodnutí nejvyššího soudu z 11. listopadu 1924 R I 812/24.)

První soud zamítl žádost o povolení rozluky manželství a odkázal žadatele na pořad práva.

Vrchní soud stížnosti nevyhověl. Důvody:

Podle jasného znění § 16 rozl. zákona jen v těch případech, ve kterých jde o manželství rozvedené před působností tohoto zákona, nežádá se ku povolení rozluky pro nepřekonatelný odpor na pouhou žádost jednoho z manželů svolení druhého manžela, kdežto v těch případech, kde bylo manželství rozvedeno už za platnosti tohoto zákona, nemůže rozluka povolena býti cestou nespornou bez svolení druhého manžela. Tento správný výklad došel výrazu v čl. II. č. 2 prov. nař. ze 23. června 1919 č. 362 sb.

V daném případě učinila manželka svůj souhlas odvislým od různých podmínek, na něž manžel nepřistoupil. I když ze znění § 16 rozl. z. nelze odvoditi nic bližšího o způsobu tohoto souhlasu, jisto je, že druhý manžel nemusí pro svůj souhlas uvésti žádných důvodů, že však souhlas ten musí býti určitý a bezpodmínečný.

Dovolacímu rekursu nebylo vyhověno. Důvody:

Dovolací rekurs spatřuje porušení zákona o názoru, že k rozluce cestou nespornou podle § 16 rozl. z. je v případech, kdy manželství bylo rozvedeno teprve za platnosti zákona rozlukového zapotřebí souhlasu druhého manžela i tehdy, když od provedení soudního rozvodu uplynula 3 léta. Rekursu nelze přisvědčiti, neboť rozhodnutí odpovídá, i když se k prováděcímu nařízení nepřihlíží, zákonu. Uplynutí tří let od povolení rozvodu má význam toliko pro otázku, zda tu je vskutku nepřekonatelný odpor, a zákon stanoví domněnku nepřekonatelného odporu praesumpcí de jure, jež vylučuje další zkoumání